

Guiu Terrena

CONFUTATIO ERRORUM QUORUNDAM MAGISTRORUM

CONFUTATIO ERRORUM QUORUNDAM MAGISTRORUM

[1] Cedulam ex parte sanctitatis vestrae, Pater beatissime, recepi, in qua detestabiles continentur errores, contra quos videre et scribere me, fratrem Guidonem Maioricensem episcopum, filium vestrum atque facturam, iubet sanctitas vestra.

[2] Et quamvis attendenda dictionum errorum patente vesania et falsitate indignum videatur contra eos sollicitari, praesertim cum eos non sustineant aures fidelium ipsorumque falsitas adeo liquido se offerat, ut a nullo perito et catholico in dubium revocari debeat, tamen respondendum est stultis, «qui sermonibus imperitis involvunt sententias erroris», ne sibi 10
ipsis appareant sapientes. Occurrat atque ne modica scintilla, si aqua divinae sapientiae extinta non fuerit cito, accensa affectus malignantium et prosperitati Ecclesiae invidentium ac dominantium inflammet et in errores praecipitet ulteriores. Igitur, accensus zelo fidei vel tui scuto protectus, contra tela 15
nequissima ignea extinguenda, cum Dei auxilio et oboediente merito, certamen aggrediar, ut iussistis.

[3] Titulus praedictorum magistrorum, quantum est ex ipsis, est non ad dicendum sed ad decipiendum et seducendum,

REFUTACIÓ DELS ERRORS DE CERTS MESTRES

[1] He rebut una cèdula de part de vostra santedat, Pare beatíssim, on hi ha uns errors detestables que la vostra santedat em mana d'examinar i de refutar, a mi, fra Guiu bisbe mallorquí, fill i criatura vostra.

[2] Podria semblar inadequat d'enutjar-se per aquests errors, atès que són manifestament desassenyats i falsos —sobretot tenint en compte que són insuportables a l'oïda dels fidels i que es palesen talment falsos que no cal que siguin refutats per cap estudiós ni per cap catòlic—, tanmateix, cal respondre als insensats «que amb discursos maldestres embolcallen doctrines errònies»¹ a fi que no s'afigurin que són savis. Cal evitar que una espurna menuda —si un cop encesa no fos immediatament apagada per l'aigua de la saviesa divina— inflami els sentiments dels malvats i dels governants envejosos de la prosperitat de l'Església i dugui a errors ulteriors. Així doncs, encès pel zel de la fe, protegit amb el vostre escut, comptant amb l'ajut de Déu i prompte a obeir, em llanço a combatre,² tal com heu manat, els nefastos dards roents que hem d'extingir.

[3] El títol³ de què es valen aquests mestres, en la mesura que en són els autors, més que no pas informar vol enganyar i seduir;

¹ Jb 38,2.

² El mot llatí *certamen*, traduït per «combat», suggereix 2 Tm 4,7: «Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.»

³ El mot *titulus* tant pot designar una divisa —especialment en una inscripció—, cf. Jn 19,19: «Scripsit autem titulum Pilatus et posuit super crucem», o simplement l'encapçalament d'un escrit, com també la raó jurídica que justifica la possessió d'un dret, cf. *Decretum Gratiani*, pars 2, causa 2, q. 5, pars 1 (ed. Richter-Friedberg, 455): «Titulum suae possessionis probare.» Guiu sembla jugar sobretot amb aquesta ambivalència del mot: significa alhora la *divisa* d'un programa heterodox i el *títol* (el nom i la pretensió de legalitat) d'un escrit herètic.

qui non disponit ad veritatem sed praecipitat in errorem et falsitatem, nec clarificat sed obscurat, et in tenebrosam infidelitatis caliginem involvit. Hunc titulum prohibet Dominus *Levitici XXVI*^o: «Non erigetes titulos nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum.» 5

Illi enim titulos erigere cernantur errorum, qui potestatem imperialem in offensam Dei et subversionem fidei et sacramentis Ecclesiae prostrationem et simplicium | 119rb fidelium deceptionem vel ut insignem «lapidem offensionis et petram scandali» superextollunt et moliuntur supponere in terra Ecclesiae, quae est terra sancta, unde Mosi dictum est: «Terra in qua stas, terra sancta est.» Ipsumque imperatorem, qui non est, extollunt super omne, quod dicitur Deus aut colitur. Nedum dominum Papam, quin immo Dominum Iesum Christum salvatorem omnium, qui 10 est Deus benedictus in saecula, blasfemando, temporali et imperiali potestati substernunt ita ut in templo Dei sedeat tamquam Deus. 15

Iste non est titulus Iacob, qui «in titulum erexit lapidem», Iesum Christum super omnia Deum et hominem confitendo, 20 «quem supposuit capiti», quia totam spem et intentionem in Christo fixit, qui «unctus oleo laetitiae prae participibus suis» luminem suae fidei «nos signavit» et catechizavit baptismatis sacramento, per cuius fidem Israel videt Deum innixum scallae Ecclesiae, de qua quisque fidelis, cum Iacob evigilans per 25 fidem confiteri, dicit: «Vere Dominus est in loco Ecclesiae» et in

23 signavit] *corr. ex signat supra lin.* · catechizavit] *corr. ex catechizat supra lin.*

no encamina a la veritat, ans precipita a l'error i la falsedat; no il·lumina ans enfosqueix, i embolcalla en la tenebrosa boira de la infidelitat. En el capítol XXVI del *Levític*, el Senyor prohibí exhibir cap títol d'aquesta mena: «No dreçareu títols ni emplaçareu en la vostra terra cap pedra eminent per adorar-la.»⁴

Doncs bé, aquests mestres malden per enarborar títols erronis que enalteixen la potestat imperial i la converteixen en una ofensa a Déu, en una subversió de la fe, en un enviliment dels sagraments de l'Església i un engany per als simples fidels. Enlairen aquests títols, talment «una pedra d'ensopec i un roc que fa caure»,⁵ alhora que s'esforcen per enfondir-los en terra de l'Església, que és una terra santa, raó per la qual fou dit a Moisès: «La terra on ets és terra santa.»⁶ Enalteixen un emperador —que no ho és—⁷ per damunt de «tot allò que és tingut per diví o per sagrat».⁸ Blasfemant no sols contra el senyor Papa, sinó sobretot contra «el salvador universal»,⁹ «nostre senyor Jesucrist, que és Déu beneït per tots els segles»,¹⁰ els sotmeten tots dos a la potestat temporal i imperial, a fi que l'emperador, talment un déu, tingui la seva seu en el temple de Déu.

No és pas aquest el títol de què gaudí Jacob quan «prengué la pedra que s'havia posat per capçal i la plantà a títol de pilar»,¹¹ confessant així que, per damunt de tot, Jesucrist és Déu i home. Ho féu en la mesura que posava la seva esperança i el seu deler en Crist, «ungit amb l'oli d'alegria, preferit als seus companys».¹² Així, mitjançant la llum de la seva fe «ens ha marcat»¹³ i ens ha instruït amb el sagrament del baptisme, una fe per la qual Israel veu Déu al capdamunt de l'escala de l'Església. Sobre aquesta Església, el fidel que vetlla amb Jacob per confessar la fe pot dir: «Veritablement, el Senyor es troba on hi ha l'Església», el lloc on governa el Senyor i

⁴ Lv 26,1.

⁵ 1 Pe 2,8

⁶ Ex 3,5.

⁷ Lluís de Baviera no fou coronat oficialment emperador fins l'any 1328.

⁸ 2 Te 2,4.

⁹ 1 Tm 4,10.

¹⁰ 2 Co 11,31.

¹¹ Gn 28,18. L'expressió de la Vulgata «lapidem erexit in titulum» indica que la pedra plantada esdevingué un pilar amb valor de símbol religiós.

¹² He 1,9.

¹³ 2 Co 1,22.

ea ipse, et suus vicarius, non imperator, principatur, quia non est hic aliud nisi «domus Dei et porta caeli».

[4] Qui autem sint assertores horum errorum et magistri et doctores non novi, quia praecedentia ad quae referuntur praedicti magistri me latent. Sed tales mihi videntur quales 5 describuntur *Isaiae XIX*°:

Stulti facti sunt principes Taneos,
emarcuerunt principes Mempheos,
deceperunt Aegyptum sapientes
et consiliarii Pharaonis dederunt consilium insipiens. 10

Et sequitur:

Ubi sunt nunc sapientes tui?
Annuntient tibi et indicent
quid cogitaverit Dominus exercituum
super Aegyptum. 15
Stulti facti sunt principes Taneos,
emarcuerunt principes Mempheos,
deceperunt Aegyptum, angulum populorum eius.
Dominus miscuit in medio eius
spiritum vertiginis; 20
et errare fecerunt Aegyptum in omni opere suo,
sicut errat ebrius et vomens.
Et non erit Aegyptio opus quod faciat caput et caudam,
incurvantem et refrenantem, etc.

Hi sapientes et consiliarii Pharaonis dederunt consilium 25
insipiens, ut | dicit textus. Nonne insipiens decipitur imperialis 119va

el seu vicari, no pas l'emperador, ja que aquest lloc és ben bé «la casa de Déu i la porta del cel.»¹⁴

[4] Tanmateix, no sé qui són els defensors, els mestres i els doctors, d'aquests errors, ja que no en tinc cap referència.¹⁵ Però me'ls imagino molt semblants als personatges descrits en el capítol XIX del llibre d'*Isaïes*:

Han esdevingut ineptes, els cortesans de Tanis,
i els de Memfis s'han marcit.
Han desencaminat Egipte els savis,
i els consellers del Faraó han donat un consell desassenyat.

I prossegueix:

On són els teus savis?
Que t'anunciïn i t'indiquin
què ha decidit contra Egipte
el Senyor dels exèrcits.
Han esdevingut ineptes, els cortesans de Tanis,
i els de Memfis s'han marcit.
Han desencaminat Egipte, crucial per a aquells pobles!
El Senyor ha fet sorgir enmig d'ells
un esperit que infon vertigen.
i en tots els afers han malmenat Egipte
com un embriac que tot ho vomita.
A Egipte res no fa ni cap ni cua,
ni s'encorba ni es resisteix...¹⁶

Com diu el text, aquests savis i consellers del Faraó donaren un consell desassenyat.¹⁷ No serà que la desassenyada potestat

¹⁴ Gn 28,17.

¹⁵ Aquesta afirmació confirma la hipòtesi que Guiu, com els altres autors dels informes sobre el *Defensor pacis*, no coneixia l'obra de primera mà. Cf. Jürgen MIETHKE. *Politiktheorie im Mittelalter. Von Thomas von Aquin bis Wilhelm von Ockham*. Tübinga: Mohr Siebeck, 2008, p. 234.

¹⁶ Is 19,11-15.

¹⁷ A partir d'aquí el text es troba, amb modificacions, en una obra de Pere de Lutra (o Kaiserslautern). Cf. Richard SCHOLZ. *Unbekannte kirchenpolitische Streitschriften aus der Zeit Ludwigs des Bayern (1327-1354)*. 2 vols. Roma: Verlag von Loescher & Co., 1911-1914, vol. 2, p. 29-42.

potestas, ut, velut Pharaon Israel, Dei Ecclesiam praesumat sibi substernere et servilem ac tributariam subigere? Cui Dominus dixit: «Dimitte in libertate populum meum ut sacrificent mihi.» Cuius cor, si induratum fuerit pertinaciter in errore, plaga 5
multiplici a Domino ferietur et ad nihilum deducetur. Non enim confidat in curribus et in equis nec in multitudine populorum, quia «quod infirmius est Deo, fortius est hominibus.» Non dicat: «Filius sapientium ego, filius regum antiquorum.» «Interroga patres tuos et annuntiabunt tibi, maiores tuos et dicent tibi.» 10

Nonne Nabuchodonosor qui statuam auream erexerat, scilicet potestatem temporalem, supra Deum venerandam, viso filio Dei quasi filium hominis, abiecta statua solum Deum lege sancxit supra omnia adorandum? In quo tibi clamat, imperator, ut, qui filium Dei in assumpta humanitate per fidem 15
informatam caritatis Ecclesiae vides, non censeas erigere statuam temporalis potestatis, sed eam submittas Domino Iesu Christo sisque filius et subditus Ecclesiae. Nec Dominus ipseque tibi dicit quod superbia eius demora est bestiali feritate? Et postquam aperti sunt oculi eius, vidit. Et tu cum eo vide 20
quod potestas eius est potestas aeterna, et omnes habitatores terrae apud eum in nihil reputati sunt. Nec est qui resistat manum eius et dicat: «Quare fecisti?» Nonne Balthasar abutens

16 informatam] *correx* ex informatae · non *supra lin.* · censeas] *corr. ex censes supra lin.*